

Společná zemědělská politika EU

Jan Jedlička

EU Office České spořitelny

EU OFFICE

Česká spořitelna, a.s.
Olbrachtova 1929/62
140 00 Praha 4
tel.: +420 261 073 308
fax: +420 261 073 004
EU_office@csas.cz
www.csas.cz/eu

Petr Zahradník
+420 261 073 019

Jan Jedlička
+420 261 073 484

Andrea Kadlečková
+420 261 074 491

Alena Smolíková
+420 261 073 308

Obsah:

Úvod.....	3
Základní charakteristiky společné zemědělské politiky.....	3
Reformy Společné zemědělské politiky	6
Dopad Společné zemědělské politiky na ČR	10

Úvod

Společná zemědělská politika je patrně nejvíce kontroverzní aktivitou bruselské exekutivy. Její „problematičnost“ se v souvislosti s rozšířením Evropské unie o 10 nových států dostala znovu do popředí pozornosti. Téměř nikdo si již nemyslí, že evropské zemědělství funguje skutečně efektivním způsobem, navíc náklady na udržování celého systému dosahují astronomických cifer. Společná zemědělská politika (CAP = Common Agricultural Policy) tvoří největší část evropského rozpočtu, v roce 2004 si z celého výdajového koláče ukrojila 45 % (45,7 miliard euro). Pro srovnání druhá nejvýznamnější výdajová položka - regionální politika, jejichž hlavním cílem je smazání někdy až propastných rozdílů mezi ekonomickou výkonností jednotlivých regionů – spolkně jednu třetinu výdajů.

Základní charakteristiky společné zemědělské politiky

Společné regulování trhu zemědělských produktů bylo cílem Evropského společenství již od jeho samého vzniku. Základní charakteristiky Společné zemědělské politiky jsou definovány již v zakládající Římské smlouvě z roku 1957 (část 3., hlava II., články 32 až 38).

V době vzniku byla CAP skutečně velice progresivní a užitečná. Jejím obecným cílem bylo po letech poválečné obnovy dosáhnout nárůstu zemědělské výroby tak, aby došlo k zajištění potravinové soběstačnosti členských států. Přesný výčet jednotlivých cílů je dán v Římské smlouvě:

- zvýšit produktivitu zemědělství podporou technického pokroku a zajišťováním racionálního rozvoje zemědělské výroby a optimálního využití výrobních činitelů, zejména pracovní síly,
- zajistit tak odpovídající životní úroveň zemědělské komunity, a to zejména zvýšením individuálních příjmů osob pracujících v zemědělství,
- stabilizovat trhy,
- zajistit plynulé zásobování,
- zajistit dodávky spotřebitelům za rozumné ceny.

Potravinové soběstačnosti bylo díky CAP dosaženo zhruba po deseti letech. Od 80. let však aplikace nástrojů CAP začala produkovat stále více nadvýroby, navíc za vyšší než světové ceny. S tímto problémem se CAP potýká až do současnosti.

Metody a principy fungování CAP

Společná zemědělská politika je založena na třech základních principech:

- **Jednotný zemědělský trh** - společný trh pro zemědělské produkty při společných cenách, umožňuje volný pohyb zemědělských produktů mezi členskými státy, a společné hranice pro dovoz do EU. K tomu se pojí také společné sanitární a veterinární předpisy, společná pravidla soutěže, atd.
- **Zvýhodnění produkce ze zemí ES** na úkor vnější konkurence – díky nižším světovým cenám zemědělských produktů bylo nutné za účelem ochrany evropských farmářů zavést dovozní cla. Naopak vývozními dotacemi se kompenzují rozdíly mezi cenami v EU a cenami na mezinárodním trhu, což pomáhá konkurenceschopnosti evropských výrobků.
- **Finanční solidarita** – financování ze společného fondu, do něhož všechny členské státy přispívají na úhradu nákladů společné zemědělské politiky a zároveň využívají jejích výhod.

Společné organizace trhu

Společná zemědělská politika se skládá z tzv. Společných organizací trhu. Jsou to v podstatě soubory regulačních opatření, které se vztahují na odlišné sektory zemědělské výroby. Jejich účelem je podporovat trhy dané zemědělské komodity prostřednictvím různých mechanismů, které se mohou lišit výrobek od výrobku. Původně byly Organizace společného trhu založeny pro zhruba polovinu zemědělských produktů. Jejich počet se však postupně zvyšoval a dnes pokrývají všechny výrobky s výjimkou brambor, medu a některých lihovin:

BOX: Přehled Společných organizací trhu (SOT)

1. oleje a tuky,
2. živé stromky a ostatní rostliny, cibuloviny, hlíznaté a podobné, řezané květy a ozdobné zeleně,
3. určité výrobky uvedené v příloze I Smlouvy o Evropském společenství,
4. chmel,
5. osiva,
6. vepřové maso,
7. vejce,
8. drůbeží maso,
9. obiloviny,
10. surový tabák,
11. výrobky z ryb a produkty akvakultury,
12. sušené píče,
13. rýže,
14. banány,
15. ovoce a zelenina,
16. výrobky ze zpracovaného ovoce a zeleniny,
17. hovězí a telecí maso,
18. mléko a mléčné výrobky,
19. víno,
20. len a konopí pěstované na vlákno,
21. cukr,
22. skopové a kozí maso.

Evropský zemědělský orientační a záruční fond

Klíčový význam v provádění CAP má **Evropský zemědělský orientační a záruční fond** (EAGGF), který je hlavním zdrojem financování evropského zemědělství. Fond vznikl v důsledku principu finanční solidarity, je součástí celkového rozpočtu EU a financují se z něho všechny výdaje SZP a některé výdaje na rozvoj venkova. Jak naznačuje samotný název, člení se na dvě sekce:

a) **Záruční sekce** financuje výdaje Organizací společného trhu (přímé podpory, intervenční opatření, exportní subvence, příspěvky na skladování) a některé doprovodné výdaje na opatření v oblasti ekologického zemědělství a lesního hospodářství a na program dřívějšího odchodu zemědělců do důchodu.

b) **Orientační sekci** tvoří strukturální fond, který finančně přispívá na některé projekty zaměřené na úpravu struktury a modernizaci venkovských oblastí: restrukturalizace a modernizace zemědělských usedlostí, ochrana a podpora hospodářského rozvoje v méně úrodných venkovských oblastech, pomoc mladým začínajícím zemědělcům, apod.

Hlavní nástroje Společné zemědělské politiky

Ke komplexním nástrojům regulace zemědělského trhu patří zejména přímé platby, intervenční opatření (nákup, prodej, podpora soukromého skladování), kvótní systémy, vývozní a dovozní licence, vývozní subvence a strukturální prostředky.

- Přímé platby

Přímé platby farmám hrají dnes klíčovou úlohu. Největší část z nich byla původně zavedena jako kompenzace poklesu cenové podpory, který byl zaveden reformou CAP z roku 1992. Jsou udělovány v rámci různých společných organizací trhu. Ve všech státech EU platí pro přímé platby stejná pravidla. Evropská unie často přímé platby podmiňuje splněním zvláštních požadavků s ohledem na životní prostředí a přírodu. Přímé platby jsou nárokové, ale je nutné o ně požádat.

V rámci dosavadního systému jsou vypláceny tyto přímé platby: podpory na plodiny na orné půdě (obilí, olejniny, bílkovinná krmiva, len a konopí), prémie na krávy bez tržní produkce mléka, zvláštní prémie na býky a voly, porážkové prémie, prémie na bahnice, podpory na chmel, osiva a další, které se netýkají ČR. Taxativní výčet všech přímých plateb je uveden v příloze Nařízení 1259/99.

- Intervenční ceny a nákupy

Intervenční cena představuje nejnižší možnou cenovou úroveň pro vnitřní trh EU, jakou mohou zemědělci za svoji produkci dostat. Intervenční cena je stanovována Radou vždy pro celý hospodářský rok a platí pro celé území EU. Pokud skutečná tržní cena na vnitřním trhu klesne pod hranici intervenční ceny, začnou státní intervenční místa za tuto garantovanou cenu zemědělské produkty bez množstevního omezení vykupovat.

Cílem intervenčních cen je většinou zajistit stabilitu trhů a producentům garantovat určitou cenovou hladinu. V případě nerovnováhy na trhu (převis nabídky nad poptávkou) je přebytek na trhu buď exportován se subvencí do třetích zemí, nebo stažen z trhu formou intervenčního nákupu, resp. podporou soukromého skladování.

Tento nástroj se uplatňuje zejména u obilovin, mléčných výrobků, hovězího masa, ovoce a zeleniny, cukru, vepřového, skopového a koziho masa a vína.

- Kvótní systémy

Kvóta představuje maximální garantované množství produkce, na něž se vztahovaly zaručené ceny. Překročení této hranice má za následek pokles ceny v následujícím roce. Kvóty existují pro mléko, cukr, isoglukózu, bramborový škrob a tabák. Smyslem je omezit určitým způsobem nadprodukcí a zároveň v rámci stanovených kvót poskytnout producentům garantovaný odbyt a finanční jistotu.

- Vývozní subvence a dovozní a vývozní licence na zemědělské výrobky a potraviny

U vybraných zemědělských produktů jsou poskytovány za definovaných podmínek vývozní subvence při exportu do třetích zemí. Výše subvence může být závislá na destinaci vývozu. Subvence umožňují určitou konkurenceschopnost evropských zemědělských produktů na světovém trhu, neboť světové ceny jsou většinou nižší. Současně s tím je obchod se třetími zeměmi upraven systémem tzv. zemědělských licencí na dovoz a vývoz. Vývozní subvence je spojena s vývozní licencí a zároveň znamená nejen právo, ale i povinnost zboží ve stanovené době, kvalitě a množství skutečně vyvézt.

- Finanční asistence Orientační sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu

Jedná se o nejvýznamnější nástroj tzv. druhého pilíře Společné zemědělské politiky (viz níže) a financují se z něho strukturální opatření v zemědělství a rozvoj venkova.

Reformy Společné zemědělské politiky

Hlavní nástroj CAP – podpora cen zemědělské produkce – brzy slavil úspěch. Životní standard zemědělců se zvýšil a v relativně krátké době vedl ke zvýšení zemědělské produkce a odbourání nedostatku potravin v Evropě. Zatímco v roce 1962 bylo Evropské společenství schopno vyrobit jen 80 % své spotřeby potravin, dnes produkuje 120 %. Byly také vytvořeny podmínky pro udržení standardní životní úrovně zemědělců a jejich rodin. Jejich příjmy jen ze zemědělství vzrostly od roku 1992 přibližně o 18 %. Dnes je EU největším dovozcem a druhým největším vývozcem zemědělských produktů na světě. Také situace spotřebitelů se zlepšila – průměrná domácnost nyní na potraviny vynakládá jen 15 % rodinného rozpočtu a má přitom na výběr z mnohem širší nabídky než kdykoli v minulosti.

Stinnou stránkou bylo to, že zemědělci byli zainteresováni na co nejvyšší výrobu bez ohledu na poptávku. Na jedné straně se v letech 1980–1986 zdvojnásobily výdaje záruční sekce fondu EAGGF, ale na druhé straně vzrostly za stejnou dobu přebytky hlavních zemědělských produktů o pověstné „hory másla a jezera vína“. Hlavním problémem CAP bylo právě to, že byly založeny na principu vysokých garantovaných cen produkce. To stimulovalo farmáře ke zvyšování výroby, i když poptávka rostla mnohem pozvolněji. Takto vzniklou nadprodukcí Unie skupovala a pak ji buď skladovala nebo s pomocí exportních subvencí vyvážela do třetích zemí. V důsledku toho rostly náklady na udržitelnost celého systému a docházelo ke zvyšování rozdílu mezi vyššími cenami v rámci EU a cenami stejné produkce na světovém trhu. Vedlejším výsledkem byl i pokles konkurenceschopnosti evropských výrobců. Kromě toho, v důsledku plateb vázaných na objem výroby, 20 % největších a nejproduktivnějších farmářů dostávalo 80 % celkových dotací plynoucích do zemědělství a intenzivní zemědělské metody v některých oblastech vedly k nadměrnému využívání půdy a chemických hnojiv, což časem způsobilo zhoršení životního prostředí.

Reformy CAP v minulosti

V reakci na to se členské státy rozhodly, že zemědělci ponесou část nákladů spojených s nadprodukcí, což je přiměje produkci snížit. Postupem času byla vypracována řada opatření, která v oblasti výroby mléka a obilnin přenesla část odpovědnosti za nadprodukcí na zemědělce. Vedle toho byla v roce 1988 zavedena tzv. „rozpočtová disciplína“. Šlo o politickou dohodu, že růst výdajů záruční sekce fondu je třeba omezit na 74 % růstu HDP Evropské unie.

Tato opatření se však ukázala jako nedostatečná. Proto byla v roce 1992 provedena tzv. McSharyho reforma (podle tehdejšího komisaře pro zemědělství). Jejím hlavním bodem bylo snížení garantovaných cen, aby se přiblížily cenám na světovém trhu, a byla omezena rozloha obdělávané půdy. Pokles příjmů zemědělců byl kompenzován přímými platbami. Dodatečná finanční podpora byla určena těm kategoriím farmářů, kteří byli reformou ohroženi nejvíce, a na podporu méně intenzivních zemědělských metod.

Reformy z roku 1992 se ukázaly být úspěšné. Podíl zemědělství na rozpočtu EU klesal a došlo k podstatnému snížení nadbytečných zásob. Bez pokračujících reforem by se však pozitivní účinky reformy z roku 1992 snižovaly. Proto Evropská komise v létě roku 1997 předložila tzv. Agendu 2000, která obsahovala návrh rozsáhlé reformy společné zemědělské politiky. Tato reforma byla přijata v roce 1999.

BOX: Hlavní zásady reformy CAP v rámci Agendy 2000:

- **Nižší podpora cen** povede k zvýšení konkurence - dojde k omezení tržní podpory cen o 15 % u obilovin a 20 % u hovězího masa. V letech 2005–2006 dojde k patnáctiprocentnímu snížení dotací také v mléčné výrobě.
- **Solidní životní úroveň zemědělců** - snížení dotací bude zčásti kompenzováno zvýšením přímých plateb.
- **Posílení postavení EU v mezinárodním obchodě** - orientace na větší trhy pomůže v přípravě na přijetí nových členských států a posílí pozici EU při jednáních na světové úrovni.
- **Důraz na kvalitu** - reforma bere plně v úvahu zvýšený zájem spotřebitelů o to, zda jsou potraviny kvalitní a bezpečné, zda není při jejich výrobě poškozováno životní prostředí a zda se zachází ohleduplně s hospodářskými zvířaty.
- **Integrace cílů ochrany životního prostředí do CAP** - členské státy musí podnikat odpovídající opatření na ochranu životního prostředí.
- **Nový rámec rozvoje venkova** – druhý pilíř SZP. Nová politika rozvoje venkova si klade za cíl vytvořit promyšlený rámec budoucího rozvoje evropských venkovských oblastí. Programy rozvoje venkova představují

systémy finanční podpory, které na základě jednotné strategie usilují o posílení zemědělství a lesního hospodářství, zvýšení konkurence mezi venkovskými oblastmi a ochranu životního prostředí.

- **Decentralizace** - část přímých dotací do sektoru výroby hovězího masa a mléčných výrobků bude z rozpočtu EU přicházet do členských států, které je budou rozdělovat podle svých specifických a regionálních priorit.
- **Další zjednodušení CAP** v oblasti legislativy.

Reforma CAP z června 2003

Bohužel ani ambiciózní reformy v rámci Agendy 2000 nepřinesly své ovoce. Navíc blížící se rozšíření Evropské unie o 10 nových členských států - včetně velkého Polska se silným zemědělským sektorem - by za stávajících pravidel učinilo Společnou zemědělskou politiku neufinancovatelnou. Dohoda o radikální reformě zemědělské politiky EU založené na dotacích je rovněž nezbytným předpokladem pro pokračování katarského kola jednání Světové obchodní organizace (WTO).

Reforma vypracovaná týmem komisaře pro zemědělství Franze Fischlera je sice velkým kompromisem, přesto však představuje nejradikálnější proměnu CAP za celou dobu existence. Jako klíčový prvek se jeví zrušení vazby mezi dotacemi a objemem zemědělské produkce, které má bránit nadvýrobě a donutit farmáře orientovat výrobu více podle potřeb trhu. Až 75 % produkce zemědělských plodin by na základě reformy mělo být nezávislé na přímých platbách. Snižovat se mají rovněž přímé platby pro velká hospodářství s tím, že ušetřené peníze půjdou na rozvoj venkova, který nabývá stále většího významu.

Schválená verze reformy zemědělské politiky EU se však nezamlouvá rozvojovým zemím, neboť nezabrání evropským státům ve vývozu subvencované produkce na jejich trhy. Kritika přišla i od evropské zemědělské lobby (zejména z Francie), která nemá žádný zájem na krácení či zpochybňování štedrých dotací.

Hlavní prvky Reformy CAP:

Změny začnou být zaváděny v roce 2005, a to v několika postupných fázích:

1) Jednotná zemědělská platba na podporu udržitelného zemědělství s výraznější tržní orientací

Jednotná zemědělská platba nahradí většinu příplatků vyplácených v rámci různých Organizací společného trhu. Z toho plyne, že značná většina přímých plateb EU už nebude vázána na výrobu. Zemědělci tuto jednotnou platbu v zásadě obdrží na základě referenční částky z období 2000 až 2002.

Členské státy, které budou považovat za nezbytné minimalizovat rizika spojená s možným odklonem od zemědělských činností, mohou ponechat v platnosti až 25 % současných plateb stanovených na hektar *orné půdy s vazbou na výrobu*. Jinou možností je ponechat v platnosti výrobní vazbu u 40 % doplňujících příplatků na tvrdou pšenici.

V sektoru *hovězího masa* se členské státy mohou rozhodnout:

- nadále zachovat až 100 % současné prémie na krávy bez tržní produkce mléka a 40 % jateční prémie, nebo
- zachovat až 100 % jateční prémie nebo až 75 % zvláštní prémie na samčí skot.

Ve znevýhodněných oblastech lze vazbu na produkci ponechat maximálně u 50 % premií na *ovce a kozy*, včetně doplňkové prémie.

Pokud si budou členské státy přát, lze vazbu na produkci ponechat u *podpory pro sušení obilovin* a u přímých plateb v *nejodlehlejších regionech* a na egejských ostrovech.

Platby na mléčné výrobky budou zahrnuty do jednotné zemědělské platby až od roku 2008, kdy reforma mlékařství už bude plně realizována. Členské státy ale mohou uvedený systém zavést i dříve.

Dodatečná zvláštní opatření se vztahují na ostatní produkty, jako je rýže, tvrdá pšenice, škrob nebo sušená krmiva (viz níže).

Členské státy mohou pro své zemědělce samy uplatnit doplňkové platby v maximální výši 10 % úhrnné částky jednotné zemědělské platby s cílem podpořit specifické zemědělské činnosti, které jsou důležité pro životní prostředí, kvalitní produkci a marketing.

Nový systém vstoupí v platnost v roce 2005. Pokud bude členský stát, bude moci odložit aplikaci jednotné zemědělské platby nejpозději na rok 2007.

2) Posílení standardů pro životní prostředí, bezpečnost potravin, zdraví a pohodu zvířat

Poskytnutí jednotné zemědělské platby a dalších přímých plateb v plné výši bude vázáno na plnění určitého počtu povinných standardů v oblasti životního prostředí, bezpečnosti potravin, ochrany rostlin a zdraví a pohody zvířat. Komplexní plnění standardů navíc přispěje k udržování venkovské krajiny. Při nedodržení těchto požadavků se přímé platby sníží.

3) Nový „zemědělský poradenský systém“

Jde o službu, která bude formou zpětné vazby poskytovat zemědělcům poradenství o tom, jak se ve výrobním procesu uplatňují standardy a zásady optimální hospodářské praxe. Zemědělské audity budou zahrnovat strukturované a pravidelné inventury se zúčtováním materiálových toků a procesů na úrovni podniku, které budou stanoveny pro konkrétní cílovou oblast (životní prostředí, bezpečnost potravin, pohoda zvířat).

Využívání zemědělského poradního systému bude pro členské státy dobrovolné do roku 2006. Členské země budou svým zemědělcům muset nabízet poradní systémy od roku 2007.

4) Posílení rozvoje venkova

Prostředky EU, které jsou k dispozici pro rozvoj venkova, budou významně navýšeny a rozsah podpory EU pro rozvoj venkova se dále rozšíří zavedením nových opatření. Bude na členských zemích a regionech, aby samy rozhodly, zda budou chtít začlenit daná opatření do svých programů rozvoje venkova.

Přijatá opatření mají zajistit adresnější reagování na obavy spojené s bezpečností a kvalitou potravin. Mají pomoci zemědělcům přizpůsobit se nově zaváděným náročným standardům vycházejícím z legislativy EU a dále mají podpořit přísné standardy pro zajištění pohody zvířat.

5) Nové pobídky pro zemědělce se zaměřením na zvyšování kvality

Pobídkové platby získají zemědělci, kteří se zapojí do programů zaměřených na zkvalitnění zemědělských produktů a aplikovaných výrobních procesů a kteří budou v tomto smyslu dávat spotřebitelům odpovídající záruky. Podpora se bude poskytovat i skupinám výrobců za aktivity zaměřené na propagaci a informování spotřebitelů o produktech vyráběných podle programů zajištění kvality v souladu s výše uvedeným opatřením. Maximální povolená veřejná podpora bude činit 70 % uznatelných nákladů na příslušný projekt.

6) Nová podpora, která má zemědělcům pomoci s plněním standardů

Tato dočasná souběžná podpora pomůže zemědělcům adaptovat se na nově zavedené náročné standardy vycházející z části legislativy EU, které se ještě nestaly součástí národní legislativy pro oblast ekologie, ochrany veřejného zdraví a zdraví zvířat, ochrany rostlin, pohody zvířat a bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

7) Krytí nákladů, které zemědělci vynaloží na zajištění pohody zvířat

Podpora se bude poskytovat zemědělcům, kteří se na dobu nejméně 5 let zaváží ke zlepšování pohody hospodářských zvířat nad rámec daný obvyklými standardy řádného hospodaření. Podpora se bude vyplácet ročně podle dodatečných nákladů a ušlých příjmů souvisejících s těmito závazky.

8) Účinnější investiční podpora pro mladé zemědělce

Zvýší se intenzita investiční pomoci EU určené mladým zemědělcům.

9) Snižování přímých plateb větším farmám a návazné zintenzivnění podpory rozvoje venkova

Aby bylo možné financovat dodatečná opatření zaměřená na rozvoj venkova, budou se přímé platby větším farmám (takovým, které dosud dostávaly přímou pomoc vyšší než 5000 eur) snižovat: v roce 2005 o tři procenta, v roce 2006 o čtyři procenta a o pět procent ročně v letech 2007 až 2012. Výjimkou jsou farmy v nejdlehlších regionech.

Pro rozdělení prostředků získaných prostřednictvím tohoto snížení platí, že jeden procentní bod zůstane v členských státech, ze kterých budou prostředky pocházet, zbytek se rozdělí mezi členské státy podle stanovených kritérií.

10) Zajištění finanční disciplíny

Maximální limit pro výdaje na společnou zemědělskou politiku, který byl stanoven na Bruselském summitu v říjnu 2002, byl potvrzen. V roce 2007 může z evropského rozpočtu do zemědělství směřovat maximálně 45 miliard euro, v roce 2007 je strop výdajů mírně vyšší (48,5 mld. €). Budou-li předpovědi naznačovat, že v daném rozpočtovém roce dojde k překročení rozpočtovaných hodnot se zajišťovací rezervou ve výši 300 milionů euro, provede se úprava přímé podpory.

11) Stabilizace trhu a zkvalitnění Organizace společného trhu

Sektor rostlinné výroby

- *Obiloviny*

Zachovává se současná intervenční cena obilovin. Základní částka pro plodiny pěstované na orné půdě se nemění, stávající sezónní úpravy intervenčních cen („měsíční navýšení“) se sníží o 50 %. Z intervenčního režimu vyloučeno žito (některé země mohou ale uplatnit výjimky).

- *Bílkovinné plodiny*

Současný příplatek na bílkovinné plodiny bude i nadále zachován a bude převeden na plodinově specifickou platbu podle plochy. Ta se bude vyplácet v rámci nové maximální zaručené plochy (1,4 milionů ha).

- *Podpora energetických plodin – uhlíkový kredit*

Komise navrhuje podporu pro energetické plodiny ve výši 45 € /ha, pro oblast o maximální ploše 1,5 milionů ha. Podpora se vyplácí pouze těm oblastem, jejichž produkce je kryta smlouvou mezi zemědělcem a zpracovatelským průmyslem, s výjimkou případů, kdy zpracování provádí zemědělec v rámci holdingu.

- *Tvrdá pšenice*

Příplatek na tvrdou pšenici (surovina pro výrobu těstovin) v tradičních výrobních oblastech bude vyplacen nezávisle na výrobě. Členský stát se může rozhodnout k ponechání vazby na výrobu u 40 % hodnoty tohoto příplatku. Příplatek bude zahrnut do jednotné zemědělské platby. Bude zavedena nová prémie na zkvalitnění tvrdé pšenice.

- *Škrobové brambory*

Současná politika zaručuje přímou platbu výrobcům škrobových brambor. 40 % této platby bude zahrnuto do jednotné zemědělské platby, a to na základě dřívějších dodávek pro průmyslové zpracování. Zbytek se i nadále zachová jako plodinově specifická platba za škrobové brambory. Nadále bude platit i minimální cena, stejně jako výrobní refundace za škrob.

- *Sušená krmiva*

Podpora v sektoru sušených krmiv se rozdělí mezi pěstitele a zpracovatelský průmysl. Přímá podpora pěstitelům bude zahrnuta do jednotné zemědělské platby, a to na základě dřívějších dodávek pro průmyslové zpracování.

Rýže

V jednom kroku dojde ke snížení intervenční ceny o 50 %, což je v souladu se světovými tržními cenami. Intervence bude omezena na množství 75.000 t ročně. Za účelem stabilizace příjmů dosahovaných u výrobců se současná přímá podpora zvýší na více než trojnásobek, což je sazební ekvivalent celkové kompenzace za obiloviny vyplývající z reformy z roku 1992 a z programu Agenda 2000. Maximální zaručená plocha bude stanovena podle průměru let 1999-2001, nebo podle současné maximální zaručené plochy – podle toho, která hodnota bude nižší.

Ořechy

Současný režim bude nahrazen roční paušální platbou pro celkovou plochu 0,8 milionů ha s rozdělením do stanovených národních zaručených oblastí pro pěstování mandlí, lískových oříšků, vlašských ořechů, pistácií a lusků rohovníku. Členské státy mohou pružně využívat svých zaručených množství a podporu mohou doplnit o stanovený roční doplatek.

Mléčné výrobky

S cílem zajistit stabilní perspektivu pro zemědělce s produkcí mléčných výrobků byl prodloužen reformovaný režim kvót na mléčné výrobky až do let 2014/2015.

Rada rozhodla o uplatnění asymetrického snižování cen mléka a mléčných výrobků. Intervenční cena másla se sníží o 25 % (-7 % v letech 2004-06 a -4 % v roce 2007). Ceny sušeného odstředěného mléka se sníží o 15 % (po 5 % v letech 2004 až 2006).

Intervenční nákupy másla budou pozastaveny, když překročí limit 70 tisíc tun v roce 2004; od roku 2007 se limit sníží na 30 tisíc tun. Nad limit lze nákup provést jen formou výběrového řízení. Cílová cena mléka bude zrušena, místo toho se stanoví kompenzace. Jednotná zemědělská platba se u mléčných výrobků bude používat, až bude reforma implementována v celé šíři.

Reforma u olivového oleje, tabáku, bavlny a chmele

Reformní kroky u těchto komodit byly schváleny až v dubnu letošního roku. Také jejich principem je oslabení či zrušení vazby mezi přímými platbami a vyprodukovaným množstvím. U tabáku se členské státy mohou ještě před úplnou

změnou systému plateb rozhodnout, že po přechodnou dobu čtyř let zachovají některé platby s vazbou na produkci. Jistá část současných plateb pěstitelům tabáku bude počínaje rokem 2010 využita v programech finanční restrukturalizace v postižených oblastech. V oblasti olivového oleje bylo rozhodnuto, že si členské státy mohou zachovat platby s vazbou na produkci do výše 40 %. U bavlny se dohodlo zrušení vazby u 65 % dotací, přičemž 35 % bude zachováno jako platba vázaná na počet hektarů plochy. U chmele mohou členské státy zachovat 25 % dotací vázaných na produkci, zbylé tři čtvrtiny se vyplátí podle plochy.

Dopad Společné zemědělské politiky na ČR

„EU není ráj, ale k peklu má hodně daleko. Zemědělci v EU jednoznačně lépe,“ vzkázal evropský komisař Franz Fischler, zodpovědný za zemědělství, směrem k farmářům z deseti nových členských zemí. Podle analýz EU povede pouhé zavedení tržních opatření bez jakýchkoliv přímých plateb pravděpodobně ke zvýšení příjmů v zemědělství o 30 %. Každá mince má však svůj rub i líc. Zemědělci v nových členských zemích, včetně tuzemských farmářů, budou vystaveni tvrdé konkurenci od svých evropských kolegů, před nimiž je v rámci jednotného vnitřního trhu nebudou bránit žádná cla či kvótní opatření a kteří budou dostávat 100 % přímých plateb. Dá se očekávat rovněž vzestup nákladů, zejména cen práce a půdy.

Základní podmínky aplikace Společné zemědělské politiky pro nově přistupující země byly dohodnuty na Kodaňském summitu EU v prosinci 2002.

Přímé platby

Přímé platby budou v nových členských státech v příštích deseti letech zaváděny postupně. Po přistoupení v roce 2004 zemědělci z těchto zemí dostanou 25% plné výše přímých plateb v EU-15, v roce 2005 30 % a v roce 2006 již 35 %. Od roku 2007, kdy čeští zemědělci dosáhnou již na 40 % přímých plateb v EU-15 se bude tento podíl zvyšovat každý rok o 10 procentních bodů až na 100 % v roce 2013. Nové členské státy budou mít po celou dobu postupného zavádění přímých plateb možnost navýšit je až o 30 % nad hodnotu, která platí pro daný rok (viz graf). Podpora však nikdy nemůže přesáhnout 100% hranici. Znamená to, že v letech 2004, 2005 a 2006 mohou přímé platby zemědělci v České republice dosáhnout postupně až 55 %, 60 % a 65 % jejich plné výše v EU. Na to však není dostatek domácích rozpočtových zdrojů. Ty dosud umožňovaly letošní posílení dotací na úroveň 48 %, díky přesunu položek v rozpočtové kapitole Ministerstva zemědělství však budou platby dorovnány až na úroveň 52 % hodnoty ve „starých“ členských státech.

ČR bude pro čerpání finančních prostředků z EU uplatňovat zjednodušený systém přímých plateb nazývaný režim jednotné platby na plochu. Podstatou zmíněného systému je, že se celkový finanční balík přímých plateb EU, vypočtený jako součet nárokových plateb pro příslušný rok na jednotlivé komodity, rozdělí na každý hektar oprávněné výměry zemědělské půdy, tj. na ornou půdu, trvalé travní porosty, sady, chmelnice, vinice a zahrady.

Česko nahlásilo do Bruselu výměru 3,469 milionu hektarů zemědělské půdy, na níž bylo pro letošek vyjednáno 198,94 milionu euro. V přepočtu na 1 hektar se jedná o 57,35 euro neboli zhruba 1820 Kč.

Vedle toho je možné čerpat přímé platby ve formě podpory méně příznivých oblastí a oblastí s environmentálními (ekologickými) omezeními, kde jsou částky podpory vyšší.

Všichni zemědělci, tedy včetně drobných rolníků, budou mít po přistoupení nárok na přímé platby. Minimální výměra půdy musí být 1 hektar.

Tržní opatření

Kromě přímých plateb však již od okamžiku vstupu budou moci čeští zemědělci využívat ostatní prvky CAP, včetně tzv. tržních opatření. Ceny, které zemědělci obdrží za své výrobky, budou podporovány stejným způsobem jako v EU:

intervenční nákupy za intervenční ceny, ochrana domácího trhu pomocí dovozních cel, exportní subvence na přebytky, soukromé skladování, apod. Tato opatření působí jako stabilizační mechanismus cen zemědělských produktů a příjmů zemědělců.

Na tato tržní opatření byla pro Českou republiku vyjednány z evropských zdrojů částka 300 milionů euro na celé programové období 2004-2006.

Vyjednaná výše produkčních limitů

Účelem kvót je zachování cen a zamezení nadměrným přebytkům. Velikost vyjednaných limitů výroby by neměla ohrožovat budoucnost tuzemského zemědělství, neboť s výjimkou cukru se podařilo vyjednat kvóty zajišťující větší rozměr zemědělské produkce, než je v současnosti dosahován. Stanovení tzv. základní plochy a referenčního výnosu u rostlinné výroby, resp. stropů premií u hospodářských zvířat je důležité pro určení maximální výše přímých plateb.

Kvóty dohodnuté pro Českou republiku

Oblast	Výsledky jednání s EU
Některé plodiny na orné půdě – základní plocha	2 253 598 hektarů
Referenční výnos	4,20 tun na hektar
Mléko	2 682 143 tun, (pro r. 2006 rezerva 55 788 tun)
Tučnost mléka	4,21 %
Krávy bez tržní produkce mléka	90 300 kusů
Ovce	66 733 kusů
Zvláštní premie skotu na voly a býky	244 349 kusů
Porážková premie skotu – dospělý skot a telata	483 382 kusů (dospělý skot), 27 380 kusů (telata)
Cukr	454 862 tun
Škrob	33 660 tun
Len - dlouhé a krátké vlákno	1 923 tun (dlouhé vlákno), 2 866 tun (krátké vlákno)
Sušená píce	27 942 tun
Zpracované ovoce a zelenina – rajčata, broskve, hrušky	12 000 tun (rajčata), 1 287 tun (broskve), 11 tun (hrušky)

Strukturální opatření

Prostředky Evropské unie na strukturální opatření budou čerpány prostřednictvím dvou programových dokumentů: Operačního programu „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“ a tzv. „Horizontálního plánu rozvoje venkova“.

Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství

Program navazuje na opatření předvstupního programu Sapard a je financován z Orientační sekce Evropského zemědělského záručního a orientačního fondu (EAGGF) a z Finančního nástroje pro orientaci rybolovu (FIFG).

Jeho cílem je posílení konkurenceschopnosti českého zemědělství i lesnické výroby. Měl by přispět k zachování životního prostředí a trvale udržitelného rozvoje venkova založeného na kombinaci udržitelného zemědělství s kvalitním zpracováním zemědělských produktů a přizpůsobení českého zemědělství evropskému modelu.

Program je členěn do tří priorit, které se dále rozdělují na opatření a podopatření (viz tabulka). Podíl veřejných zdrojů (strukturální fondy + státní rozpočet) na financování opatření je v rozmezí od 50 % do 100 %. Celková částka z evropských zdrojů představuje 173,9 milionů euro, ze státního rozpočtu je pak určeno 76,7 mil. euro.

V rámci tohoto operačního programu se ČR rozhodla realizovat také komunitární iniciativu LEADER+, a to v rámci podopatření 2.1.4. „Rozvoj venkova“, neboť v programovém období 2004 - 2006 nebude České republice umožněno se na tomto programu EU podílet přímo.

Finanční alokace na operační program v letech 2004-2006, v mil. eur (běžné ceny)

Priority/Opatření	EU (EAGGF/ FIFG)	ČR (MZe)	Celkem
1. Podpora zemědělství, zpracování zemědělských produktů a lesní hospodářství	97,5	53,7	151,1
1.1 Investice do zem. majetku/zem. podniků	78,4	46,0	124,5
1.2 Zlepšení zpracování zem. výrobků a jejich marketing	10,0	4,3	14,3
1.3. Lesní hospodářství	9,1	3,3	12,4
2. Rozvoj venkova, rybářství a odborného vzdělávání	73,4	22,0	95,4
2.1 Posílení přizpůsobivosti a rozvoj venkovských oblastí	65,3	18,7	84,0
2.2 Odborné vzdělávání	1,1	0,4	1,5
2.3 Rybářství	7,0	3,0	9,9
3. Technická pomoc	3,0	1,0	4,0
Celkem	173,9	76,7	250,6

Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP)

HRDP je financován ze Záruční sekce Evropského zemědělského záručního a orientačního fondu. Jeho cílem je zmírnit rozdíly v rentabilitě podniků v méně příznivých oblastech, které vyplývají z rozdílných přírodních podmínek, zlepšit nepříznivou věkovou strukturu zemědělců, snížit zornění půdy, zabránit erozi půdy a v dostatečném rozsahu zajistit obhospodařování zemědělské půdy v souladu se Zásadami správné zemědělské praxe. Prioritou HRDP je trvale udržitelný rozvoj zemědělství, venkova a jeho přírodních zdrojů.

Program se člení do šesti opatření (viz tabulka). Podíl zdrojů z evropských fondů na celkových nákladech projektu je u HRDP na úrovni 80 %, zbylých 20 % je příspěvek ze státního rozpočtu ČR. Podíl soukromých zdrojů není vyžadován. Celková předpokládaná finanční částka na HRDP pro období 2004 -2006 činí 678,5 milionů euro, z toho příspěvek ze strany EU představuje 524,8 milionů euro.

Finanční alokace na HRDP v letech 2004-2006, v mil. eur (běžné ceny)

Opatření	EU (EAGGF)	SR (MZe)	Celkem
1. Předčasné ukončení zemědělské činnosti	7,1	1,8	8,9
2. Méně příznivé oblasti a oblasti s environmentálními omezeními	243,7	60,9	304,7
3. Agro-environmentální opatření	268,0	67,0	335,0
4. Lesnictví	16,5	4,1	20,6
5. Zakládání skupin výrobců	4,6	1,2	5,8
6. Technická pomoc	2,8	0,7	3,5
Celkem	542,8	135,7	678,5

Zdroj obou tabulek: MZe ČR

Administrace prostředků Společné zemědělské politiky v ČR

Klíčovou úlohu pro čerpání a celkovou správu agrárních dotací z EU hraje Agrární platební agentura. Původně bylo zamýšleno, že by finanční prostředky z fondů EU měly v tuzemsku na starosti dvě platební agentury. Jednu by představoval Státní zemědělský intervenční fond (SZIF), který by se zaměřoval zejména na platby v rámci společných organizací trhu, intervenčních opatření a poskytování vývozních subvencí. Druhou platební agenturu by představovala nově vzniklá instituce, která by měla v popisu práce zejména administraci prostředků z orientační sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu.

V červenci loňského roku však bylo rozhodnuto o vytvoření jediné instituce, která i lépe vyhovuje požadavkům EU na co nejmenší počet zmocněných agentur. Funkci platební agentury tak vykonává pouze Státní zemědělský intervenční fond. Jeho akreditace se však zdařila až na poslední chvíli, což vzbudilo kritiku i obavy ze strany některých zemědělců. Zmocnění k činnosti agentury vydalo Ministerstvo financí až 30. dubna 2004.